

Fältprästen i krigsförbandet

av Christian Braw

Résumé

This text is based on the experience of Dr Christian Braw, who has served as chaplain in the Swedish artillery, infantry and engineering corps, as well in the Estonian army and the Finnish coastal defence. Dr Braw's focus is on the physical presence of the chaplain in all units, his mobility and usefulness as symbol of human dignity. The range of his service depends on the respect paid to him by the commander. The chaplain's Christian identity is as important as is the medical competence of the field surgeon.

LIKSOM LÄKAREN ÄR fältprästen i krigsförbandet placerad där på grund av en civil kompetens, vilken är värdefull. Läkaren är bunden av sin ed som läkare, prästen av sina prästvigningsslöften till Gud. Båda har ett uppdrag utanför det militära sammanhanget, som de ska genomföra inom förbandet. Ett krigsförband består av människor, soldaten, på alla nivåer, är en människa fullt ut, med kropp och själ, samvete, lojalitet, misstag, sorger, förhoppningar, värdighet och avgrunder. Såväl yrkessoldaten som den värnpliktige har en tillvaro utanför den militära miljön och även där finns kyrkan med, på avstånd eller nära, mer intensivt när tillvaron ställs på sin spets.

”Soldiering is a deadly matter.” Därför behöver soldaten en fältpräst. Förbandet är en tätt sammansvetsad, levande enhet, så tät att den i det militära språket kan beskrivas som en levande organism, kår (av franskans corps, kropp). Fältprästen är också till för denna levande, intensiva enhet. Han är en del av det som skapar förbandsanda. Det är så han ska se på sig själv. Vad är det då som

är viktigt för att han ska kunna fungera i sin befattning?

Miljökännedom

Det handlar om inkulturation¹. Den civile prästen kommer från en helt annan miljö, där han själv står i centrum och förväntas tala och leda. För att kunna fungera i det militära sammanhanget behöver han/hon anpassning till krigsförbandets miljö. Först av allt behövs den grundläggande soldatutbildning som skapar förutsättningarna för att överleva i krig. Fältprästen behöver leva sig in i en helt annan terminologi, ett annorlunda sätt att kommunicera. När fältprästen väl är inne i sin befattning kan denne tillgodogöra sig detta genom att i alla sammanhang vara en lyssnare. Det är när han/hon börjar förstå förbandets uppbyggnad och de olika delarnas sätt att samverka som fältprästen kan finna de moment där vederbörande kan göra en insats. Den grundläggande hållningen ska vara att bidra och att bidra på förbandets villkor.

Kompetens

Läkaren är stabsmedlem för att han har en civil kompetens. Det är så också med prästen. Han ska vara präst i hela sin personlighet, fast grundad i den kristna tron. Det är vad som förväntas av honom. Därför är det avgörande att han vårdar sin tro, att han regelbundet och ordnat ber och tar till sig av kraften i det gudomliga ord som han har i sin lilla fickbibel. Även under ansträngande fältförhållanden ska den finnas där, närmast hans hjärta, och minst en gång om dagen i hans hand, för hans egen skull. Han har ett kors på sin kragspiegel, och det ska prägla hans sätt att vara. Han ska alltså inte försöka röra sig på en religiös eller humanistisk allmänning utan stå för just det korset står för. Det är bara så han kan bidra med något.

I sin församling kunde prästen vägleda villrådiga, uppmuntra och inspirera troende, hjälpa tvivlare, stödja svårt sjuka och döende, lyssna till ensamma, tävla med ungdomar, leka med barn, leda bedjare, lyfta deprimerade. I fältförbandet råder helt andra förhållanden, men denna sin civila kompetens kan han sätta in i ett nytt sammanhang, där den blir en tillgång för enskilda och för hela förbandet. Men hur?

Närvaro

Liksom läkaren är en symbolperson för hälsa, är fältprästen en symbol för mänsklig värdighet, framtid, mening, sammanhang och – evighet. En symbol är en kraftfull sammanfattning för det som den uttrycker, och den förmedlar det som den gestaltar. Så är det t ex med ett gott handslag. För att en symbol ska fungera behöver den synas och vara närvarande. Det är så också med fältprästen. Denne ska vara synlig i förbandets alla delar.

En viktig aspekt av uppgiften är utbildning i folkrätt. I lägre förband, där det sak-

nas folkrättsexpert, faller det sig naturligt att fältprästen tar detta ansvar. Detta tar honom runt i hela förbandet. Genom sin närvaro fungerar fältprästen också som symbol för allt det som är hans uppgift att vara.

Respekt

I ett krigsförband befinner sig fältprästen i huvudsak bland människor som aldrig varit i närheten av en präst. Några av dem hatar allt vad religion heter, andra bär med sig äldre generationers prästhat och finner ett mörkt nöje i att trakassera fältprästen. En kompetent förbandschef ser detta och tolererar inte att en tillgång för förbandet på detta sätt marginaliseras. Andra är nyfikna och avvaktande, några är förväntansfulla. Det avgörande är den respekt som förbandschefen visar fältpräستjänsten. Han sätter nivån och därmed avgörs möjligheterna.

Det är en tillgång om fältprästen har en kompetens utöver den förväntade, om han t ex kan tala tyska med den besökande tyske militärattachén eller finska med det samverkande finska förbandets fältpräst. Det kan också röra sig om kompetenser av annat och oväntat slag som skytte, tennis eller fäktning. Det kan även gälla militära kunskaper, t ex motortjänst, militär rättsvård eller mintjänst, något där fältprästen vet mer än de många, något som väcker respekt, eftersom det bidrar till verksamheten.

Respekten gäller än mer fältprästens relation till förbandet och varje enskild, Var och en, från soldaten till förbandschefen, är där, beredd att sätta liv och hälsa på spel för andras skull. Men kriget rymmer avgrunder av mänsklig förnedring. Människor blir galna av smärta, sorg, hat, hämnd och traumata. ”Kriget är inte en flod, inte en sjö utan ett hav av laster.” (Gustav II Adolf). Fältprästens uppgift är att stå hindrande i vägen, som leder till avgrunderna, just därför att han har

en stor respekt för vad var en och djupast sett är. Enbart hans närvaro är betydelsefull.

Kamratlighet

Vid ett arméförband på bataljonsnivån är fältprästens närmaste chef bataljonskvartermästaren och hans närmaste medarbetare är bataljonsassistenten. I förhållandet till dem är det kamratlighet som gäller, och det innebär villighet att gå in i uppgifter där de behöver honom. Det är som i patrulltjänsten, där den ene bär den andres packning, när denne inte orkar mer. Kamratligheten innebär alltid en respekt för den andre.

Diskretion

I fältprästtjänsten gäller tystnadspliktens striktaste tillämpning. Varje samtal öga mot öga faller inom denna gräns. Diskretionen gäller även utåt. Erfarenheter, kunskaper och iakttagelser i tjänsten är endast något som får beröras inom tjänstens ramar. Diskretionen gäller även i förbandet, orden ska vara få men distinkta.

Problemlösning

I krigsförbandet uppstår problem, som har att göra med personalens civila förhållanden som familjeproblem, räkningar som ska betalas, möten som måste inställas, nycklar som skulle lämnats och glömts. Den enskilde hindras ofta av tjänsten att lösa sådana problem. Här ska prästen vara beredd att genom kontakter med civila myndigheter finna lösningar. Detta kan kräva tålmod och energi, och det kräver alltid ett praktiskt handlag. Inga lösbara problem får dra uppmärksamheten från tjänsten. Också detta är en aspekt av kamratligheten.

Rätt tid, rätt plats

I ett arméförband är fältprästens placering i staben och där ska vederbörande vara när han/hon behövs där. I övrigt ska fältprästen röra sig inom förbandet. I lugnare skeden är detta möjligt. I skeden som innebär strid är fältprästens plats i sjukvårdsförbandet, vid stort skadeutfall på skadeplatsen. När fältprästen rör sig i terrängen måste denne vara i stånd att försvara sig.

Omsorg

Tillvaron i fält är slitsam. Den behöver guldkanter. Mänsklig omsorg är en sådan guldkant. Här har fältprästen möjligheter och mandat att förgylla tillvaron med t ex en förbandstidning, fältartister, fältbibliotek, fältbio, grillkvällar och allsång. Det är tillvarons guldkanter man minns med glädje.

Sanningens ögonblick

Sanningens ögonblick för fältprästen är korum, nattvard, det enskilda samtalet samt minnesstunden för stupade kamrater. Dessa sanningsögonblick skiljer sig inte från vad han får vara med om i sin civila tjänst, men de har en högre intensitet.

Här står han själv, den enskilde och förbandet inför den yttersta verkligheten och den yttersta gränsen. Han ska veta att i hans lilla fickbibel finns förutsättningarna för att vi ska kunna gå vidare från detta ögonblick med frimodighet.

Författaren är präst i Svenska kyrkan och docent vid Åbo Akademi. Han har tjänstgjort som fältpräst vid Wendes artilleriregemente A 3, Karlskrona Maringrupp, IB 12 och Ing 2. Han har även tjänstgjort i den estniska armén samt den finska marinen.

Not

1. Inkulturation är en kristen term som används i *missiologi* för att hänvisa till sättet att anpassa tillkännagivandet av *evangeliet* i en given kultur.